

Inzet in Irak

Duur: SFIR 1 augustus 2003- 7 maart 2005; CMATT 21 mei 2004 - 22 september 2004; NTIM 11 augustus 2004 - 8 oktober 2004; NTM-Iraq 8 oktober 2004 - heden

Aantal militairen: SFIR 7.568; CMATT 6; NTIM/NTM-Iraq 142

Onderscheidingen: Kruis van Verdienste 2; Bronze Star 1

Dodelijke slachtoffers: 2

Achtergronden

De Veiligheidsraad nam op 3 april 1991 resolutie 687 aan, die stelde dat Irak zich in de toekomst diende te houden aan de internationale verdragen die de productie en het gebruik van nucleaire, chemische en biologische wapens verbieden. De raad eiste van Irak dat het, onder internationaal toezicht, zijn massavernietigingswapens, ballistische raketten met een bereik groter dan 150 kilometer en alle voor de productie van deze wapens benodigde grondstoffen en faciliteiten zou vernietigen. Het internationale toezicht werd uitgeoefend door twee instanties. Het *International Atomic Energy Agency* (IAEA: één van de onafhankelijke speciale VN-organen) zag toe op het nucleaire deel. De nieuw opgerichte *United Nations Special Commission* (UNSCOM) concentreerde zich vanaf 19 april 1991 op de vernietiging van de biologische en chemische wapens. Het was de internationale gemeenschap krachtens resolutie 678 van 29 november 1990 toegestaan alle middelen te gebruiken om het besluit van de raad af te dwingen.

Irak verklaarde keer op keer dat het volledige openheid van zaken gaf met betrekking tot de wapenprogramma's. UNSCOM stond in augustus 1995 zelfs op het punt haar werkzaamheden te beëindigen toen een schoonzoon van de Iraakse president Saddam Hoessein, die een belangrijke rol had gespeeld in de wapenprogramma's, overliep. De inspecteurs slaagden er op basis van de door hem verschaft informatie in om bepaalde verboden wapens, wapensystemen en wapenprogramma's alsnog aan het licht te brengen. Het Iraakse regime deed er echter alles aan om de werkzaamheden van de inspecteurs te frustreren. Dit culmineerde op 31 oktober 1998 in de stopzetting van alle Iraakse medewerking aan het VN-ontwapeningsprogramma. UNSCOM trok zich op 10 november 1998 terug uit Irak. De Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk deden een vergeefse poging Saddam Hoessein met luchtaanvallen alsnog tot medewerking te dwingen (operatie *Desert Fox*). Pas een jaar later keerden de inspecteurs van de VN in het kader van de *United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission* (UNMOVIC) terug in Irak. De resultaten van hun naspeuringen waren minimaal. Later zou blijken dat massavernietigingswapens of produktiemogelijkheden ervan niet aanwezig waren.

Het internationale klimaat veranderde wezenlijk na de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september 2001. President George W. Bush jr. stelde in zijn daaropvolgende *state of the union* dat hij Irak, Iran en Noord-Korea rekende tot de zogeheten ‘as van het kwaad’, oftewel landen die massavernietigingswapens bezaten en bereid waren die wapens in de handen van terroristen te spelen. De regering-Clinton had overigens al op een *regime change* in Irak gespeculeerd, de opmerkingen van Bush kwamen voor ingewijden dan ook niet uit de lucht vallen.

De Veiligheidsraad van de VN nam op 8 november 2002 resolutie 1441 aan en gaf Irak daarmee een laatste kans (dertig dagen) om openheid van zaken te geven over de wapenprogramma's. De resolutie bevestigde onder meer resolutie 678, maar sprak in de tekst slechts over de ‘ernstige gevolgen’ die niet-naleving van de resolutie zou hebben zonder deze verder te specificeren. Na het verstrijken van de termijn van dertig dagen waren, met uitzondering van Syrië, alle landen van de raad van mening dat Irak onvoldoende meewerkte. Er was echter verschil van mening over de consequenties die daaraan verbonden zouden moeten zijn. De VS en het VK deden nog een tevergeefse poging een extra resolutie door de Veiligheidsraad aangenomen te krijgen. De beide landen besloten daarop zonder extra mandaat van de Veiligheidsraad met nog enkele andere landen Irak binnen te vallen (operatie *Iraqi Freedom*). De coalitie startte op 20 maart 2003 de inleidende beschietingen, nog geen maand later viel op 14 april het laatste bolwerk van Saddam Hoessein: zijn geboortplaats Tikrit.

De coalitie stuurde onder aanvoering van de VS zowel het Iraakse leger, de veiligheidsdiensten als een belangrijk deel van het Iraakse bestuur (leden van de aan Saddam Hoessein gelieerde Ba'ath-partij) naar huis. Hiermee hoopten zij schoon schip te maken en het land een nieuwe start te geven. Het gevolg was echter niet alleen een bestuurlijke chaos, maar ook algehele wetteloosheid die langzaam overging in georganiseerd verzet tegen de coalitietroepen en de Irakezen die de coalitie steunden. Anderzijds ontstonden na de val van het regime nieuwe groepen en partijen die de diversiteit van de Iraakse bevolking weerspiegelden.

De bezettende mogendheden (de VS en het VK) bestuurden Irak via de tijdelijke *Coalition Provisional Authority* (CPA). De CPA werd ondersteund door een multinationale stabilisatiemacht (SFIR). In resolutie 1483 van 22 mei 2003 – die de basis was voor de Nederlandse deelname aan SFIR – verwelkomde de raad eerder slechts ‘*the willingness of member states to contribute to stability and security in Iraq by contributing personnel, equipment, and other resources under the Authority*’ (De Authority oftewel CPA vormde als gezegd het overgangsbestuur van Irak). De resolutie stipuleerde nadrukkelijk dat landen die een dergelijke bijdrage leverden niet als bezettende mogendheid zouden worden aangemerkt.

De CPA bereikte in juli 2003 in samenwerking met de VN een mijlpaal met de vorming van een tijdelijk overgangsbestuur, de *Iraqi Governing Council* (IGC). De CPA behield echter het vetorecht over beslissingen van de IGC. De IGC bereikte op 1 maart 2004 een akkoord over de zogenaamde *Transitional Administrative Law*, die als

tijdelijke grondwet diende. De CPA droeg op 28 juni 2004 de bestuursverantwoordelijkheid over het land over aan een Iraakse interimregering. Hiermee kwam formeel een einde aan de Amerikaans-Britse bezetting van Irak. Op verzoek van de interimregering bleven de buitenlandse troepen in het land. In januari 2005 werden parlementsverkiezingen gehouden die op overtuigende wijze gewonnen werden door partijen met een sjiitische signatuur.

Het mandaat, de organisatie en de taken van SFIR

De VN-Veiligheidsraad gaf de multinationale troepenmacht SFIR pas op 16 oktober 2003 (resolutie 1511) een expliciet mandaat. De troepenmacht moest alles in het werk stellen om de openbare orde in Irak te handhaven. De lidstaten van de VN werden uitgenodigd een bijdrage te leveren aan het opleiden en uitrusten van Iraakse politie- en veiligheidsorganisaties. Het herstel van openbare nutsvoorzieningen en de infrastructuur was eveneens een belangrijke taak.

De aanwezigheid van een multinationale troepenmacht in Irak na de soevereiniteitsoverdracht van 28 juni 2004 werd in resolutie 1546 van 8 juni 2004 opnieuw gemandateerd. De gehele operatie stond onder commando van het *US Central Command* (USCENTCOM), dat de commandant van de *Combined Joint Task Force 7* (CJTF-7) in Bagdad belastte met de aansturing. Daartoe werd Irak opgedeeld in vier sectoren. Het Amerikaanse vijfde legerkorps was verantwoordelijk voor de noordelijke helft van Irak (verdeeld in twee sectoren), inclusief Bagdad. De Poolse *Multinational Division Central South* (MND CS) en de Britse *MND Southeast* (MND SE) deelden het zuiden van Irak. Het Britse vak bestond uit vier provincies. Twee provincies waren bestemd voor een Britse brigade, één voor een Italiaanse brigade en één voor de Nederlandse bataljonstaakgroep. De militaire operatie kwam op 15 juni 2004, vooruitlopend op de soevereiniteitsoverdracht, onder bevel van de commandant van de *Multinational Force-Iraq* (MNF-I) die vanuit Bagdad de operatie leidde.

Het Nederlandse aandeel in SFIR

Het kabinet besloot op 11 april 2003 te onderzoeken in hoeverre deelname aan een stabilisatiemacht in Irak wenselijk en mogelijk was. De ministerraad ging op 6 mei akkoord met de inzet van een versterkt mariniersbataljon – bestaande uit drie infanteriecompagnieën en een staf, staf- en verzorgingscompagnie – in de provincie Al-Muthanna in het Britse divisievak. Het bataljon werd versterkt met een geniecompagnie, een helikopterdetachement, een *National Support Element* en een veldhospitaal. De ministerraad stuurde op 24 mei 2003 een verkenningsmissie naar Irak. De provincie Al-Muthanna bestaat geografisch gezien uit twee delen. Meer dan tweederde is woestijn, terwijl het noordelijke deel van de provincie in het stroomgebied van de Eufraat ligt. Hier liggen ook de voornaamste steden. Het inwoneraantal wordt

geschat op 450.000 mensen, van wie er 130.000 in de provinciehoofdstad As Samawah wonen. Al-Muthanna kent een woestijnklimaat met koude nachten en een dagtemperatuur die in het zomerseizoen op kan lopen tot wel 50-60 graden celsius. Vrijwel alle neerslag valt in de winter. Dit maakte dat de Nederlandse militairen onder bijzondere en extreme omstandigheden moesten opereren in Irak.

Eind juni 2003 vertrokken de vrachtschepen met materieel vanuit de Eemshaven naar de Koeweitse havenplaats Skuweih. Een voordetachment van 23 militairen arriveerde al op 1 juli in Irak, terwijl een dag later zes militairen – vooral liaisonofficieren – in Tallil arriveerden. De hoofdmacht arriveerde vanaf 10 juli in vijf groepen, verspreid over een periode van twee weken, in Koeweit om te acclimatiseren. De militairen vertrokken aanvankelijk naar Irak met de gedachte dat ze pas zes maanden later huiswaarts zouden gaan. Het Ministerie van Defensie besloot begin augustus de uitzendduur vanwege de extreme hitte in combinatie met het stof en het zand te verkorten tot vier maanden. Eventueel recuperatieverlof kwam daarmee te vervallen.

Het Nederlandse bataljon, onder leiding van luitenant-kolonel D.A. Swijgman, nam op 1 augustus het commando over van de Amerikaanse voorgangers en vestigde zich op een drietal locaties in het toegewezen gebied. Het bataljonshoofdkwartier, de geniecompagnie, het NSE, het veldhospitaal en een infanteriecompagnie streken aanvankelijk neer op een spoorwegemplacement nabij As Samawah (Camp Smitty), in de tussentijd werd een nieuw kamp gebouwd. Een tweede infanteriecompagnie was gelegerd bij Ar Rumaythah, een dorp dertig kilometer ten noordwesten van As Samawah. De derde compagnie vestigde zich in de tweede week van augustus bij Al Khidr, gelegen ten oosten van As Samawah. Het helikopterdetachment (met drie CH-47 Chinook helikopters) en het contingentscommando namen respectievelijk hun intrek op een oude luchtmachtbasis nabij Tallil en op een Britse logistieke basis nabij Shaibah, in de buurt van Basra. Het contingentscommando kreeg daar gezelschap van het zogeheten *Point of Debarkation* peloton (PODpel), dat verantwoordelijk was voor de aan- en afvoer van personen, materieel en goederen. Daarnaast hielpen tot 16 september 50 extra genisten met de opbouw van de infrastructuur.

Negen Nederlandse militairen werden geplaatst bij het hoofdkwartier van de CJTF-7 in Bagdad, evenzoveel militairen waren actief bij het Britse divisiehoofdkwartier te Basra. Het aantal Nederlandse militairen in Basra liep eind 2003 in het kader van de internationalisering van het hoofdkwartier op tot 31. De Noord-Atlantische raad stemde op 21 mei 2003 bovendien in met de ondersteuning van het Poolse hoofdkwartier. Nederland stelde in dat kader zeven officieren ter beschikking.

De veiligheidssituatie in Al-Muthanna was in vergelijking met de rest van Irak bij aanvang van de missie relatief rustig en stabiel. De meeste aanslagen richtten zich op de coalitietroepen in de zogeheten Sunni-driehoek in centraal Irak, ver van het Nederlandse gebied. Desondanks ervoeren de mariniers het tekort aan openbare voorzieningen, het florerende criminele circuit en de aanslagen op de multinationale troepenmacht in andere delen van Irak wel als bedreigend voor de stabiliteit in hun eigen ver-

antwoordelijkheidsgebied. Het was enerzijds dus zaak de levering van water, electriciteit en brandstof alsmede de telefoonverbindingen snel te herstellen, anderzijds was een spoedige wederopbouw van de politie- en veiligheidsorganisaties gewenst. Eén van de hoofdtaken van de Nederlanders was daarom gedurende twintig maanden het opleiden en trainen van functionarissen voor politie, leger en grensbewaking, alsmede van de bewaking van essentiële infrastructuur (*Facilities Protection Service*) en een zelfverdedigingsmacht (*Iraqi Civil Defense Corps: ICDC*), de zogeheten *security sector reform* (SSR). Medio 2004 kreeg het ICDC de naam *Iraqi National Guard* (ING). Naast de wederopbouw en het genoemde opleidingsprogramma was de handhaving van de openbare orde de derde hoofdtaak van het bataljon. Het bataljon patrouilleerde daartoe dag en nacht, te voet en met terreinwagens. De contacten die tijdens deze patrouilles met de plaatselijke bevolking werden gelegd, bleken waardevol voor het verkrijgen van informatie. In een aantal gevallen leidde deze informatie tot de aanhouding van personen, verdacht van het beramen of uitvoeren van activiteiten gericht tegen de multinationale troepenmacht. Zo rolden de Nederlanders tezamen met de Iraakse politie op 21 oktober in As Samawah een illegale wapenmarkt op. Er werden 25 wapens en 8 handgranaten in beslag genomen, terwijl de politie 85 personen arresteerde.

De arrestanten werden overgedragen aan de Britten en opgesloten in de *Temporary Detainment Facility* te Shaibah. In alle andere gevallen droegen de Nederlanders de personen die ze aanhielden over aan de lokale politie. In januari 2004 kreeg de gevechtsgroep gezelschap van een Japanse humanitair hulpbataljon dat zich in de buurt van As Samawah installeerde. Nederland ondersteunde de Japanners bij de ontplooiing. In voorkomend geval konden de Japanners een beroep doen op de medische faciliteiten van het Nederlands detachement.

Het Nederlandse bataljon voerde in de eerste maanden in nauwe samenwerking met de CPA een aantal CIMIC-projecten uit die erop waren gericht het niveau van de openbare voorzieningen te verbeteren. Zo werden schoolgebouwen hersteld en de levering van electriciteit en water verbeterd. Een belangrijke onrust veroorzakende factor was het tekort aan autobrandstof. Demonstraties gericht tegen de nijpende tekorten waren de eerste maanden bijna aan de orde van de dag. De mariniers hadden dan ook hun handen vol aan het escorteren van brandstofkonvoeien die de tankstations moesten bevoorraden.

Met de komst van het regenseizoen nam de konvooi-problematiek een geheel andere wending. Dwars door het noordelijk deel van Al-Muthanna liepen een tweetal hoofd-bevoorradingsroutes van de multinationale troepenmacht, de *Main Supply Routes* Jackson en Tampa. De hevige regenval in combinatie met de toegenomen drukte op de genoemde wegen als gevolg van een vier maanden durende aflossing van Amerikaanse militairen in Irak, had nogal eens uitval van vrachtwagens tot gevolg. De defecte vrachtwagens werden belaagd door plundersaars, waarop telkens de Nederlandse *quick reaction force* (QRF) moest uitrukken om te redden wat er te redden viel. In

veel gevallen was het voertuig ter plaatse al door de Amerikanen vernietigd en achtergelaten. Alhoewel deze wijze van handelen vanwege de negatieve uitstraling, op aandringen van de commandant van de MND *Southeast*, geleidelijk aan werd losgelaten. De toegesnelde QRF zag zich meerdere keren genoodzaakt een al te opdringerige menigte met waarschuwingsschoten op afstand te houden. Zo ook op 27 december 2003 toen een bedreigende situatie ontstond bij de berging van een container, afkomstig van een Amerikaans konvooi. Een groep Irakezen naderde vanuit het zijterrein de door de QRF beveiligde bergingslocatie, waarop de sergeant-majoor der mariniers Erik O. tot tweemaal toe een waarschuwingsschot loste. De ricocherende kogel van het tweede schot trof waarschijnlijk een Iraakse man, die daarna overleed. De QRF-commandant werd op 30 december door de marechaussee in Irak aangehouden en overgebracht naar Nederland, waar hij voor nader onderzoek naar de toedracht in verzekering werd gesteld. In mei 2005 werd hij door het gerechtshof in Arnhem vrijgesproken van het overtreden van de geweldsinstructies voor Nederlandse militairen in Irak. De minister van Defensie meldde de Tweede Kamer naar aanleiding van het tumult in de media dat de geweldsinstructie voor de Nederlandse militairen in Irak toereikend was. In de daaropvolgende weken zijn door de Nederlandse mariniers ter ondersteuning van hun optreden nog enkele malen waarschuwingsschoten gelost. De detachementscommandant besloot mede naar aanleiding van dit incident het Ministerie van Defensie om een *crowd and riot control* (CRC) peloton van de Koninklijke Landmacht te vragen. Het kabinet ging hiermee op 13 februari akkoord; drie dagen later meldde het peloton zich in Irak.

Gedurende de ruim anderhalf jaar dat de Nederlanders werden ingezet in Zuid-Irak hielden de geruchten aan dat de zachte onderbuik van de provincie Al-Muthanna een aantrekkelijke uitvalsbasis voor extremistische en terroristische elementen zou zijn. In de provincie liepen namelijk van oudsher smokkelroutes die vermoedelijk ook door subversieve elementen uit naburige landen werden gebruikt, terwijl het toezicht op de nomadenstammen in de uitgestrekte woestijn vrijwel onmogelijk was. Het Ministerie van Defensie stuurde daarom begin december 2003 een verkenningseenheid van 70 militairen behorende tot het Korps Commandotroepen naar Irak. De mobiliteit van het bataljon werd tegelijkertijd versterkt met een vierde Chinook-helikopter (tot 3 februari 2004). De commando's vonden nauwelijks aanwijzingen dat personen die de coalitie vijandig gezind waren, infiltrerden via dit deel van Irak. Het merendeel van het detachement keerde op 19 januari 2004 terug naar Nederland. Zestien commando's bleven achter ter ondersteuning van de opleiding van het ICDC (de latere *Iraqi National Guard* (ING)).

De opbouw van de Iraakse veiligheidsorganisaties, *security sector reform* geheten, had grote prioriteit in de aanloop naar de soevereiniteitsoverdracht aan de Iraakse overgangsregering op 28 juni 2004. De detachementscommandant SFIR-2, luitenant-kolonel mr. R.G. Oppelaar, vroeg Den Haag dan ook om extra personeel zodat het opleidings- en trainingstempo kon worden opgevoerd. Het betrof 15 militairen ten be-

hoeve van de ICDC, die de al eerder genoemde commando's moesten vervangen, personeel voor de bataljonsstaf van het ICDC (10 personen) en 6 militairen voor het *Provincial Joint Coordination Center* (PJCC) dat de inzet van de verschillende veiligheidsorganisaties in Al-Muthanna moest coördineren. Daarnaast vroeg de commandant in het totaal om 41 instructeurs die belast werden met het ondersteunen van de verschillende politieopleidingen ten behoeve van de *Iraqi Police*, *Iraqi Highway Police* en de *Iraqi Border Police* en de Iraakse politieacademie Az Zubayr in het zuidoosten van Irak. Op korte termijn lag de prioriteit bij het ICDC en het PJCC. De effectiviteit van de verschillende politieorganisaties werd verder vergroot door een provinciale politiecommissaris aan te stellen. Vanaf medio april 2004 werd deze geadviseerd door een hoofdofficier van de Koninklijke Marechaussee. Het streven was de politieorganisatie transparanter te maken voor de bevolking en de organisatie en het werk nadrukkelijker te structureren. Daarnaast nam Nederland de bouw van een provinciale politie school voor zijn rekening. Uiteindelijk zou het detachement ongeveer 2.800 veiligheidsfunctionarissen opleiden.

In april en mei 2004 werd SFIR geconfronteerd met een opstand onder het sjiitische deel van de Iraakse bevolking. Dit had grote gevolgen voor het in het sjiitische zuiden gelegerde Nederlandse detachement. De aanhangers van de sjiit Muqtada Al-Sadr, veelal slecht opgeleide en werkloze jongeren, roerden zich het meest. Al-Sadr zocht de confrontatie in de hoop dat een deel van de aanhangers van gematigder sjiitische partijen zijn kant zou kiezen. Ook in Al-Muthanna probeerde hij – zonder al te groot succes – zijn machtsbasis te versterken. Het aantal incidenten waarbij Nederlandse militairen betrokken waren nam toe. Zo waren er op 22, 29 en 30 april aanvallen met mortiergranaten, terwijl binnen een week twee Irakezen overleden tijdens schietincidenten waarbij ook Nederlandse militairen betrokken waren. Bovendien werden in een auto negen 107 mm granaten aangetroffen. Luitenant-kolonel R.H. van Harskamp, de commandant van SFIR-3, besloot daarop nadrukkelijker dan voorheen te patrouilleren in gebieden waar mortieren op SFIR- of andere lokale doelen konden worden afgevuurd. Daarnaast kreeg hij eind mei de beschikking over drie mortieropsporingsradars om het opsporen van de afvuurlocaties te bespoedigen. De drie radars, waarvan één reserve, werden bemand door 28 militairen. Hiermee werd de passieve opsporingscapaciteit van het bataljon versterkt. Enkele weken later besloot minister van Defensie Kamp ook de actieve opsporingscapaciteit te versterken met het uitzenden van zes AH 64D Apachehelikopters (waarvan twee in reserve) en 100 militairen. De Apaches werden bij de Chinooks in Tallil geplaatst.

Alvorens het zover was, incasseerde het Nederlandse detachement zijn eerste dodelijk slachtoffer in de persoon van sergeant-1 M.D. Steensma. Het Nederlands detachement hield al enkele weken rekening met een dreiging tegen de lokale infrastructuur. Om die reden beveiligde Steensma in de avond van 10 mei tezamen met drie collega's een brug over de rivier de Eufraat in As Samawah, toen onbekenden vanaf een motor twee handgranaten naar de Nederlanders gooiden. Steensma stierf enkele uren later in het

veldhospitaal (MOGOS), een collega raakte gewond. De Iraakse politie hield na de aanslag twee verdachten aan, die door tussenkomst van het detachement aan de Britten werden overgedragen. Nederlandse stafofficieren concludeerden na nog weer andere aanslagen op 10, 15 en 17 mei dat de Al-Sadr aanhang meer en meer overging op het gebruik van AK-47's en antitankgranaten (voornamelijk de RPG-7: *Rocket Propelled Grenades*) in plaats van het indirecte vuur van mortieren. Temeer daar tijdens voertuigcontroles aanzienlijke hoeveelheden RPG'en en ander wapentuig in beslag waren genomen. Zo hielden gewapende aanhangers van Al-Sadr zich op 14 en 15 mei op rond het partijgebouw in As Samawah. De Iraakse politie riep de hulp in van de Nederlandse gevechtsgroep. Van Harskamp besloot een cordon rondom het gebouw te leggen. Hij wist door middel van gerichte waarschuwingsschoten van langeafstandschutters de gewapende Al-Sadr-aanhangers te verdrijven. Het gebouw werd hierna ingenomen door de Iraakse politie.

Nederland was op 28 juni 2004, de dag van de soevereiniteitsoverdracht, bijna toe aan de tweede grotendeels uit landmachtmilitairen bestaande SFIR-rotatie. De mariniers hadden, na twee rotaties te hebben geleverd, op 15 maart 2004 al plaats gemaakt voor een samengesteld bataljon van de Koninklijke Landmacht. In eerste instantie zou Nederland tot aan de soevereiniteitsoverdracht in Al-Muthanna blijven. De Nederlandse regering besloot echter op verzoek van het VK, de VS en de VN, alsmede van de Iraakse interimregering om de Nederlandse militaire bijdrage aan SFIR met acht maanden te verlengen. De Nederlandse militairen konden zo tot na de verkiezingen in januari 2005 een bijdrage blijven leveren aan de handhaving van de stabiliteit in Al-Muthanna. De omvang van de Nederlandse bijdrage aan SFIR en het takenpakket wijzigden niet of nauwelijks. Drie Cougar-helikopters vervingen op 27 juli 2004 de drie Chinooks, terwijl het contingent instructeurs slechts ten dele werd vervangen. In overeenstemming met de overdracht van verantwoordelijkheden aan de Iraakse autoriteiten nam het aantal patrouilles in stedelijke gebieden af, waardoor het contact met een deel van bevolking wegviel en dus ook de inlichtingenpositie verslechterde.

De veiligheidssituatie wijzigde wel. Al-Sadr zag zich enerzijds geconfronteerd met effectieve tegenstand van de multinationale troepenmacht en had anderzijds te maken met groeiende weerstand vanuit de bevolking. Daarnaast werd hij door de interimregering voor drie jaar politiek buiten spel gezet. Het geweld van de Al-Sadr aanhang in Al-Muthanna leek in eerste instantie af te nemen. De relatieve rust van de maanden juni en juli werd begin augustus echter verstoord door gewelddadige incidenten. Zowel Nederlandse militairen als de Iraakse veiligheidsdiensten waren het doelwit.

In de nacht van 14 op 15 augustus 2004 reed een eenheid van de Koninklijke Marechaussee na afloop van een onderzoek in de stad Ar Rumaythah in een hinderlaag. Daarbij werd een lid van die eenheid, wachtmeester-1 J.H.M. Severs, dodelijk getroffen. Eenheden van de nabijgelegen B-compagnie voerden met groot gevaar voor eigen leven een hulpoperatie uit, waarbij ook zij werden aangevallen en beschoten met zowel kleinkaliberwapens als RPG's. De Nederlanders beantwoordden het vuur met alle

middelen – waaronder MAG-mitrailleur, Minimi en Diemaco C-7 – die ze in huis hadden. De aanvallers kozen definitief het hazepad toen een Nederlandse Apache-helikopter zich boven de stad vertoonde. In totaal raakten zes Nederlanders gewond. De gewonden werden met een Amerikaanse Black Hawk-helikopter geëvacueerd naar het veldhospitaal in As Samawah (Eind oktober stuurde het Ministerie van Defensie voor medische evacuatie taken een vierde Cougar naar Irak).

De detachementscommandant SFIR-4, luitenant-kolonel C.J. Matthijssen, beperkte – zoals te doen gebruikelijk na een incident – het aantal verplaatsingen tot het strikt noodzakelijk. Dit had overigens geen gevolgen voor de patrouillegang. Als vanouds werd vooral te voet of met de Mercedes Benz *softtop* gepatrouilleerd. Matthijssen besloot de zichtbaarheid van de Nederlandse militairen in de steden te vergroten en de inlichtingenpositie te versterken. Hij werd daarin gesteund door de minister van Defensie, die de inlichtingencapaciteit van de gevechtsgroep aanzienlijk vergrootte.

Daarnaast werd het bataljon versterkt met extra terreinwagens voorzien van een MAG-mitrailleur en extra Patria-pantservoertuigen, alsmede vanaf 1 september met twee infanteriepelotons (60 personen). Het detachement probeerde daarnaast enerzijds met een groot aantal hulpprojecten de bevolking nadrukkelijker voor zich te winnen, maar drong anderzijds aan op de vervanging van dat deel van het politiekorps van Ar Rumaythah dat sympathiseerde met Al-Sadr en/of zich op 14 en 15 augustus nadrukkelijk afzijdig had gehouden.

De situatie in Ar Rumaythah normaliseerde na de wisseling van de wacht in november. Ook in de rest van Al-Muthanna was het in de aanloop naar de verkiezingen van 30 januari 2005 relatief rustig. Een compagnie van de Britse *Royal Highland Fusiliers* versterkte het bataljon gedurende de verkiezingsperiode. Het verloop van de verkiezingen deed de Nederlandse militairen qua sfeer denken aan Koninginnedag. Het was druk op straat en de mensen waren opgewonden en uitgelaten. De grote winnaar van de parlementsverkiezingen was een coalitie van sjiietische partijen.

Kort na de verkiezingen startte het detachement de voorbereidingen voor de daadwerkelijke terugkeer naar Nederland. Begin februari 2005 arriveerde een redeployment-ondersteuningsdetachement van 350 militairen in Irak om te helpen bij de gedeeltelijke ontmanteling van de Nederlandse kampen en het transport van het materieel naar Nederland. Zondag 20 februari werd het kamp te Al Khidr overgedragen aan de Irakezen. De Nederlandse compagnie in Ar Rumaythah verliet op 9 maart het kamp. Twee dagen eerder droeg luitenant-kolonel F.B. van Dooren, de commandant van SFIR-5, de gebiedsverantwoordelijkheid over aan Britse militairen. Het helikopterdetachement keerde medio april als laatste terug naar Nederland. De hoofdmacht van het redeploymentdetachement keerde op 28 april terug in Nederland, daarmee was de operatie een maand eerder dan verwacht afgerond.

Contingentscommandanten

kolmarns F.W. Hoogeland (1 augustus 2003 - 14 november 2003)

kolmarns K.A.Y. van Gijtenbeek (14 november 2003 - 12 maart 2004)
kol A.J. Kuil (12 maart 2004 - 9 juli 2004)
kol J.C. Hemmes (9 juli 2004 - 11 november 2004)
kol T.S. Pieters (11 november 2004 - 2 april 2005)

Detachementscommandanten

lkol D.A. Swijgman (1 augustus 2003 - 13 november 2003)
lkol mr. R.G. Oppelaar (13 november 2003 - 15 maart 2004)
lkol R.H. van Harskamp (15 maart 2004 - 14 juli 2004)
lkol C.J. Matthijssen (14 juli 2004 - 15 november 2004)
lkol F.B. van Dooren (15 november 2004 - 7 maart 2005)

Commandant redeploymentdetachment

lkol I.M. de Jong (1 februari 2005 - 28 april 2005)

Coalition Maritime Assistance Training Team (CMATT)

Nederland stelde 6 militairen beschikbaar als instructeur voor de Iraakse kustwacht, de *Iraqi Coastal Defence Force*, in de havenplaats Umm Qasr. Zij voegden zich op 21 mei 2004 bij een groep van 85 hoofdzakelijk Britse instructeurs. De inzet van het team beperkte zich aanvankelijk voornamelijk tot beveiligings- en bewakingstaken. Door tussenkomst van de Nederlandse contingentscommandant kregen ze uiteindelijk enkele opleidingstaken. Het detachement keerde op 22 september terug naar Nederland.

NATO Training Mission - Iraq (NTM-I)

De Noord-Atlantische Raad stemde op 30 juli 2004 in met een *NATO Training Implementation Mission* (NTIM) voor Irak, onder leiding van de Nederlandse generaal-majoor C.G.J. Hilderink. Die kreeg de opdracht te onderzoeken op welke wijze de NAVO zou kunnen bijdragen aan het opleiden van veiligheidsfunctionarissen. Daarnaast diende de NTIM zo snel mogelijk te starten met het opleidings- en trainingsprogramma.

De Noord-Atlantische Raad besloot op 8 oktober akkoord te gaan met het voorstel van generaal Hilderink om de oude, nabij Bagdad gelegen militaire academie in te richten als opleidings- en trainingsinstituut voor het midden- en hoger kader van de Iraakse veiligheidsorganisaties. De oprichting van *NATO Training Mission – Iraq* (NTM-I) was daarmee een feit. De raad benoemde de Amerikaanse luitenant-generaal D.H. Petraeus, die verantwoordelijk was voor alle trainingsactiviteiten in Irak, tot commandant. Hilderink bekleedde tot 6 februari de functie van plaatsvervangend commandant NTM-I.

De minister van Buitenlandse Zaken zegde begin december op een NAVO-bijeenkomst 25 militairen toe voor de NTM-I. Het kabinet stemde hier op 14 januari 2005 mee in. Zondag 20 februari vertrokken, onder leiding van kolonel R.T. Sondag, 15 instructeurs en stafofficieren met tien beveiligers van de Koninklijke Marechaussee naar Bagdad. Twee dagen later arriveerden 20 Irakese politie- en acht legerofficieren in Nederland om gedurende drie weken een aanvullende opleiding te volgen. Nederland bood in de eerste helft van 2007 14 militairen aan voor inzet in Irak, hiervan werden er slechts negen ingezet. In overleg met de NAVO werd besloten de Nederlandse bijdrage aan de NTM-I vanaf augustus 2007 te beperken tot zeven personen.

Detachementscommandanten

kol R.T. Sondag (20 februari 2005 – 18 augustus 2005)
kol R.H.C.M. Luijten (18 augustus 2005 – 27 december 2005)
lkol D.M. Brongers (wnd) (27 december 2005 – 05 maart 2006)
kol W.J. Hakkennes (13 maart 2006 – 18 augustus 2006)
kol D.W. Hoekendijk (18 augustus 2006 – 23 februari 2007)
kol J. Overman (23 februari 2007 – 14 augustus 2007)
kol L. Nijssen (1 jaar) (14 augustus 2007 – 08 augustus 2008)
ktz J. van der Wal (08 augustus 2008 – 22 januari 2009)
ktz H. Pleijsier (22 januari 2009 – 7 juli 2009)
lkol A.C. Thurkow (7 juli 2009 – 16 december 2009)
lkol (16 december 2009 – heden)

De inzet van een Fokker 60 transportvliegtuig

De *United Nations Humanitarian Air Service* (UNHAS), een onderafdeling van het *World Food Program* (WFP), vroeg de Nederlandse regering eind november 2003 een militair toestel ter beschikking te stellen voor het vervoer van humanitaire hulpverleners en eventueel ook hulpgoederen. Het WFP kon vanwege de dreiging tegen vliegtuigen geen gebruik maken van civiele toestellen. Het kabinet ging op 19 december akkoord met de inzet van de F-60. Het toestel werd van 1 februari tot 1 augustus 2004 gestationeerd op het vliegveld Marka, nabij de Jordaanse hoofdstad Amman. De Fokker onderhield van daaruit een luchtbrug naar de Iraakse plaatsen Basra, Erbil en Bagdad.

Dapperheidsonderscheidingen

sld-1 J.J. Kloek (Kruis van Verdienste)
sld-1 E.R. Jongbloed (Kruis van Verdienste)
sergeant-1 J.P. Raijmann (Bronze Star V)

Dodelijke slachtoffers

sgt-1 M.D. Steensma (10 mei 2004)

wmr-1 J.H.M. Severs (15 augustus 2004)

Aanbevolen literatuur

Ede, A.G. 'Planning en aansturing van SFIR'. *Marineblad*, CXIII-12 (2003) 378-384.

Grouwstra, P. 'SFIR 1 : belevenissen van een logistieke landmachter in een paarse, marine geleide organisatie'. *Militair Logistiek Magazine*, IX-2 (2004) 29-32.

Jong, I.M. de, Dijk, M. van. "SFIR : een logistieke megaklus". *Militaire Spectator*, CLXXV-4 (2006) 152-160.

Kamp, E. ed. *Herinneringsboek SFIR 1 : het eerste Nederlandse detachement in de bakermat van de beschaving*. S.l., 2004.

Matthijssen, C.J. "Al Muthanna : een stap verder / SFIR-4 : een unieke en indrukwekkende ervaring". *Militaire Spectator*, CLXXIV-4 (2005) 140-154.

Muller, E. Security sector reform : opbouw van de Irakese veiligheidsdiensten in Zuidoost-Irak. *Militaire Spectator*, CLXXIV-4 (2005) 166-179.

Overdiek, F. "De oprichting van het Iraqi Civil Defense Corps". CLXXIII-10 (2004) 493-502.

Pranger, D. *Herinneringsboek SFIR 2 : het tweede Nederlandse detachement in de bakermat van de westerse beschaving*. S.l., 2006.

SFIR 4 : juli - november 2004. S.l., 2004.

Veer, C.J.M. *Reconstructie van gebeurtenissen : Ar Rumaythah 14-15 augustus 2004*. S.l., 2004.

Wols, R.R. '1(NL)Geniecompagnie SFIR-1'. *Genie*, LIV-3 (2004) 20-26.

Geactualiseerd op: 1 mei 2009